

"נחום וייס" / הארץ / 10.11.67 / תע' יחיד / פיסול / גלריה 220 / תל-אביב

כשהחלו הפסלים מסוגו של גונזאלס להשתמש בברזל כחומר ממנו בנו את יצירותיהם, הם עשו זאת כדי להשיג עוצמה, כוח ופראות חדשים אותם לא הצליחו להפיק מחומרים שנראו להם "רכים" כעץ, ברונזה ושיש מלוטש. השימוש בברזל - דווקא משום שזה נתפס כחומר חסר עידון, גם, מחוספס ו"לא אמנותי" - בא, לכן, למלא פונקציה של יציאה מתלם הסלנויות ה"נעים לעין" והמורגל. בינתיים, הפכו הברזל והגרוטאה להיות חלק מובן מאליו מחומרי הפיסול. בתערוכתו של נחום וייס אפשר לראות מעין סגירת מעגל: הברזל הופך להיות מתורבת, "נעים", סלוני ומרוכך.

מעגל דומה אפשר לראות גם בדרך השימוש בגרוטאות. אנשי ה"דאדא" היפנו את תשומת לב המסתכל לתכונות המאגיות של האובייקט ויצאו חוצץ נגד ההרגלים שבעקבותיהם נתפסו חלק מהאובייקטים כ"אסתטיים" כמו ארמון עתיק מכוסה אזוב (דומם שנערך במיוחד כדי שיראה "ציוורי") וכו', בעוד אובייקטים אחרים הוצאו מראש מהתחום האסתטי גם כאשר לא הופיעו בהקשרם המקורי. כאשר הציג הצייר דושמפ אסלת בית-שימוש או כיסוי של מכונת כתיבה כאובייקטים לתערוכת אמנות, היו בכך לא רק מחאה ו"הרגזת הבורגנים", אלא גם הצהרה על מעמדם האסתטי של "עצמים פרוזאיים" כמוצרי חרושת וחלקי מכונה. הנטייה המקורית היתה, איפוא, להוציא את המסתכל ממסגרת הרגליו ולכוונו לראייה אסתטית כוללת יותר, המתייחסת גם לעצמים הרגילים ביותר. עתה בא נחום וייס ומשתמש באותן גרוטאות עצמן כדי לחזור לנעים ולמורגל.

נחום וייס אינו מתייחס לגרוטאה או לחלק המכונה כאל משהו בעל ערך צורני, חומרי,

צבעוני ואסוציאטיבי עצמאי; היפוכו של דבר: הוא בוחר לעצמו חלקי מכונה לפי קריטריון שונה לחלוטין - נדרש מהם להיות מתאימים ל"ראש" (או כל איבר אחר) בפיגורה מוכרת (למשל אדם, חתול, צב) המשמשת תבנית כללית להרכבת חלקים אלה. חלק המכונה ייבחר לא לפי משמעותו הציורית (במקרה זה - הפיסולית) אלא לפי מידת היותו דומה לרגל או לפנים. אין כל פלא, איפוא, שאין כל התייחסות מיוחדת ליחסי נפח הנוצרים בין המרכיבים השונים.

לחומריותו המיוחדת של הברזל (זו מטושטשת על ידי צבע שחור אחיד בו מכוסים כל הפסלים) או לטקסטורות השונות האפשרויות תוך שימוש בחומר כה מיוחד - כל אלה הינם משניים לכל היותר לשיקול העיקרי: לבנות מחלקי מכונה שלמים ככל האפשר פיגורה מוכרת פחות או יותר.

במעט אירוניה אפשר לומר שאבות אבותיהם של פסליו של נחום וייס הם לא הפסלים של המסורת האמנותית הרגילה אלא... הדחלילים. גם בדחליל אפשר למצוא את הציורוף המוזר של עצמים רגילים שנבחרו לפי המידה בה הם מתאימים להוות את ראשו של הדחליל, זרועותיו או איבריו האחרים. אך גם מדימוי זה יש להיזהר: יצירת דחלילים יכולה להפוך בידי של אמן ממדרגה ראשונה למעשה אמנות מופלא. בעיצוב הדחליל קיימות אפשרויות אינסופיות שעדיין לא נוצלו (מעניין הטיפול רב הדמיון והעוצמה בנושא זה בספרו של גינטר גראס "שנות כלב"). יומרתו של נחום וייס אינה גדולה עד כדי כך. הוא יוצר דמות משעשעת, משחקית ודקורטיבית.